

**ՏԵՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԵԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ԱՐԵՎԵԼՔԻ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿ
ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՂԱԶԱՐՅԱՆԻ ՀԵՏ**

— Էջմիածինն ամսագրի խմբագիրը վերջերս տեսակցութիւն ունեցավ Հնդկաստանի և Սայրազուն Արեւելքի Հայրապետական նախկին պատվիրակ գերաշնորհ Տ. Ասողիկ եպիսկոպոս Ղազարյանի հետ, որը գտնվում է Մայր Աթոռում:

Ասողիկ սրբազանը 1962 թվականի հոկտեմբերին Մայր Աթոռում գումարված Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից ընտրվել է Գերազուն Հոգևոր Խորհրդի անդամ: Սրբազանը միաժամանակ Մայր Տաճարի ժամօրհնողն է և Հոգևոր Ժեմարանում դասավանդում է ներածութիւն Ս. Գրոց:

Սրբազանը ընդունելով «էջմիածինն ամսագրի խմբագրին, սիրով պատասխանեց նրա հարցերին:

Ստորև ներկայացնում ենք այս տեսակցութիւնը իր շահեկանութիւն համար:

Հարց.— Ո՞ր երկրներն են մտնում Հնդկաստանի և Սայրազուն Արեւելքի Հայրապետական պատվիրակութիւն մեջ: Քանի՞ եկեղեցիներ և դպրոցներ կան և ինչքա՞ն է հայ բնակչութիւն թիվը:

Պատասխան.— Հնդկաստանի և Սայրազուն Արեւելքի Հայրապետական պատվիրակութիւն մեջ կմտնեն Հնդկաստանը, Պակիստանը, Բիրման, Չինաստանը, Ճապոնը, Մալայան, Ինդոնեզիան, Ավստրալիան, Նոր-Զելանդան, Ամենն բնդարձակ և յայնածավալ թեմն է ան Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւն, թեև դանդաղ հայ բնակչութիւնը: Այսպես, օրինակ, Հնդկաստանի մեջ կա շուրջ 550 հայ, Պակիստան՝ 30, Բիրմա՝ 40, Չինաս-

տան՝ 25, Սինգապուր՝ 25, Ինդոնեզիա՝ 35, Նոր-Զելանդա՝ 40 և Ավստրալիա՝ 1 000:

Ավստրալիո հայ համայնքը ամենն երկտասարդ և աշխույժ հայ համայնքն է, ուր երթալով հայերը կշատնան գաղթականական նոր հոսանքներով, որոնք կուգան ի մասնավորի Եգիպտոսէն, Սուդանէն և այլ երկիրներէ:

Սայրազուն Արեւելքի այս երկիրներուն մեջ կան 14 հայ եկեղեցիներ, բայց այժմ ունինք միայն երեք քահանա, մեկը՝ Կալկաթա, երկրորդը՝ Մադրաս և երրորդը՝ Միդնէյ:

Թեև հեռավոր այս երկիրներուն մեջ հայ համայնքներու թիվը նվազագոյնին հասած է բացի Ավստրալիայէն, սակայն հայ եկեղեցիները հարուստ են և ի վիճակի՝ ավելի շատ թվով քահանաներ պահելու, եթե այդ երկիրներու քաղաքական և տնտեսական արգելքները չլրջան:

Հայերու գլխավոր զբաղումը այս երկիրներու մեջ առևտուրն է: Կան նաև պետական պաշտոնյաներ, բժիշկներ, ուսուցիչներ, ճարտարապետներ, ինժեներներ:

Ամենն հին գաղութը, անշուշտ, Հնդկաստանն է: Ըստ Զենոր Գլակի վկայութիւն, շատ հին ժամանակներէն, երկու հնդիկ ազնվական ընտանիքներ, իրենց աստվածներով, սովորույթներով, կրօնական հավատալիքներով եկած և հաստատված են Հայոց Տառն աշխարհի մեջ: Որով հնդիկ և հայ բարեկամութիւնը հիննէ կուգա և այդ հարաբերութիւնը եղած է միշտ ջերմ, եղբայրական: Այսօր ալ հայ և հնդիկ դարավոր բարեկամութիւնը

Հնդիկ Մալաբար եկեղեցու Կաթոլիկոս Նորին Արքեպիսկոպոս Բապտիստ Գերաշնորհ Տ. Ասողիկ եպիսկոպոս Ղալաթիայի Ռեմ

կշարունակվի Միայն վերջին դարերու մեջ, րստ պատմական տվյալներու, Հնդկաստանի մեջ հայ և հնդիկ ժողովուրդներու բարեկամությունը շուրջ 400 տարվան պատմություն մը ունի:

Այսօր ալ հայ տարրը, ինչպես անցյալի մեջ, երկրի ընդհանուր զարգացման և հառադիմության մեջ իր նպաստը կրեր, ինչ որ արդարորեն կգնահատվի հնդիկ ժողովուրդի և անոր արդի ղեկավարներուն կողմի:

Պետք է սակայն ըսել, որ այսօրվան հնդկահայ գաղութը անցյալի հարուստ, մեծ գաղութը չէ այլևս: Ոչ ևս են Շահամիրյանները, Արզարները, Շմավոնյանները և շատ ու շատ ուրիշներ, որոնք կհանգչին իրենց իսկ շինած եկեղեցիներու գավիթներուն մեջ, մինչ իրենց կենդանության, հնդկահայ գաղութի ազգային կյանքը ոգևորող, եռանդուն գործիչներ էին:

Ներկա սերունդը անոնց թողած վարկովը և բարի համբավովը կապրի:

Այսօր Կալկաթայի մեջ ունինք հայոց Մարդասիրական ճեմարանը, որ 140 տարվան կյանք մը ունի իր ետին: Ունինք նաև Դավթյանց ազգանց վարժարանը: Այս զույգ դպրոցներուն աշակերտներուն և աշակերտուհիներուն թիվը կհասնի մոտ 150-ի, որոնց մեծ մասը Կալկաթային է և կարևոր մաս մըն ալ Իրանեն և Իրաքեն կուգա:

Նախապես ունեցած ենք հայկական դպրոցներ նաև Մադրաս, Ռանգուն, Սուրաբայա (Ինդոնեզիա), զուտ հայերեն սորվեցնելու համար այդ քաղաքներուն մեջ ծնած հայ մանուկներուն:

Հարց.— Ինչպե՞ս է ուրեմն հայ համայնքների ապագան այդ երկրներում, ո՞րն է ազգապահպանման մեծագույն ազդակը:

Պատասխան.— Այդ երկրներուն մեջ տարիքը առած մարդիկ խաղաղ կերպով կապրին իրենց կյանքը, հավատարմորեն կառնած ազգային ավանդություններուն, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, հայ լեզվին, մինչ երիտասարդ սերունդը բախտ փնտռելու համար կգաղթեն երկրեն երկիր, իսկ Նոր-Ջուղային թարմ հոսանք չի գար հիններու տեղը լեցնելու և թարմացնելու համար:

Բացառություն է միայն Ավստրալիան, որ կապրի նոր կյանքով: Այդ երիտասարդ համայնքի մեջ կա եռուզեռ ու ազգային ոգի, կենսունակություն: Ավստրալիան ապագա խոստացող նոր գաղութ է, եթե սակայն կառողանա հավաքարար ինքզինքը պաշտպանել ձուլման վտանգին դեմ: Ավստրալիան ալ ԱՄՆ-ի նման մեծ ձուլարան մըն է: Անհուն ճիգ, աշխատանք, զոհաբերություն պետք է՝ հայ պահելու այս խոստումնալից համայնքը:

Սփյուռքի մեջ ինչպես ամեն տեղ, Ավստրալիա մեջ ալ հայը հայ պահելու մեծագույն

և վճռական ազդակը Հայ Եկեղեցին և հայ դպրոցն էն, ինչպես և վերածնած Մայր Հայրենիքի լուսավոր իրականությունը:

Զարգ.— Ինչպիսի՞ն է հեռավոր այդ հայ համայնքների վերաբերմունքը դեպի Ս. էջմիածինը:

Պատասխան.— Կարևոր հարց մըն է այդ մեր Եկեղեցիին համար, Անթիլիասի տաճնապետն ասդին:

Բայց ամենայն վստահությամբ պետք է ըսեմ և շեշտեմ մանավանդ, որ Հնդկաստանի և Սայրազույն Արևելքի ոչ մեկ հայ համայնքի համար այդ հարցը զբոլթյուն չունի: Անոնք բոլորն ալ իրենց նախնիքներու նման հավատարիմ զավակներն են Մայր Աթոռ Ս. էջմիածինն և անկե զատ ու անկե ավելի սիրելի ոչ մեկ հեղինակություն չեն ճանչնար: Ս. էջմիածինը եղած է և է միշտ իրենց Սրբություն Սրբոցը և այդ մասին երկու կարծիք չկա և չի կրնար ըլլալ: Սայրազույն Արևելքի բովանդակ հայության համար, ինչպես դիտեք պատմութենէն, հնդկահայերը իրենց անձերով և գանձերով նվիրված են Ս. էջմիածինն և Ամենայն Հայոց Հայրապետին, բոլոր ժամանակներու մեջ, ինչպես և այսօր:

Անոնք բոլորը հեռավոր այդ սփերուն վրա իրենց այքերո սեեռաբիբ հառած են դեպի Մայր Աթոռ Ս. էջմիածինը, որ իրենց կյանքի և գոյութեան միակ ամրոցն է, հույսի աշտարակը: Որով, որքան Ս. Լուսավորչի Աջը զորավոր կերպով հովանի ըլլա անոնց վրա, այնքան երկար կապրին և կտանեն, հեռու և օտար ափերուն վրա:

Ազգապահպանման այս դժվարին բայց վսեմ գործին մեջ, մենք կարիքն ունինք նաև մեր հայրենի բարեխնամ կառավարութեան և մեր բոլոր ազգային կազմակերպություններու օժանդակութեան և աջակցության:

Զարգ.— Որպես Հայրապետական պատվիրակ, կազմակերպական ի՞նչ աշխատանքներ կատարել եք Ձեր պաշտոնավարության ժամանակամիջոցում:

Պատասխան.— 1957 թվականին նշանակվեցա Հայրապետական պատվիրակ, երբ կազմվեցավ Հնդկաստանի և Սայրազույն Արևելքի Հայրապետական պատվիրակությունը, կեդրոն ունենալով Կալկաթան (Հնդկաստանի մեջ) և Սիդնեյը (Ավստրալիո մեջ):

Հնդկաստանի մեջ պաշտոնավարության ընթացքին հանդիպեցա որոշ դժվարություններու և հակառակ ջանքերու չկրցա ստեղծել թեմական խորհուրդ մը Կալկաթայի մեջ:

Հնդկահայ համայնքները կկառավարվին կանոնադրությամբ մը, որ 150 տարվան հնություն ունի:

Ըստ այդ կանոնադրության, հնդկահայ համայնքը, իր Եկեղեցիներով և դպրոցներով,

կկառավարվի 11 հոգի բաղկացած Կալկաթայի Եկեղեցական խորհուրդէն, բոլորն ալ աշխարհական:

Բայց այդ կանոնադրությունը Հնդկաստանի մեջ օրենքի ուժ ունի, որովհետև հնդկական բարձրագույն դատարանին կողմէ անցյալին մեջ վավերացված և արձանագրված է:

Ավստրալիո մեջ ունեցանք նաև կազմակերպական գործունեություն, Այնտեղ կազմակերպեցինք հայ համայնքը: 1957 թվականին օծվեցավ Սիդնեյի առաջին հայ Եկեղեցին, իսկ երկրորդը օծեցինք 1962 թվականի ապրիլին Մելբուռնի մեջ, մեծ հանդիսությամբ:

Մեր հաճախակի հովվական այցելություններով ջանացինք հեռավոր հայ համայնքներու կապերը ամրապնդել Մայր Աթոռի հետ, տեղական Եկեղեցիներու կարիքներուն համար Լեռնադրեցինք սարկավազներ, քահանաներու պակասը կերպով մը լրացնելու ե Եկեղեցիները միշտ բաց պահելու համար հավատացյալներու առջև:

Զարգ.— Հայրեն ի՞նչ հրատարակություններ կան Հնդկաստանում և Սայրազույն Արևելքում:

Պատասխան.— Այսօր Հնդկաստանի մեջ չունինք ոչ մեկ հայերեն հրատարակություն: Ենթադրաբար, որ մինչև 1956 թվականը լույս կանաներ լոկ անհատի մը անձնական միջոցներով, դադրած է: Ավստրալիո մեջ չէլույս Եկեղեցական ամսագիրը միայն, խմբարտիպ, կհրատարակվի 1954-են ի վեր, խմբագրությամբ Տ. Արամայիս քահանա Միրզայանի: Նույն ձևով Զմայնա ամսագիր մըն ալ լույս կտեսներ յորս էջով, Ռուբեն Բարսեղյանի անձնական ջանքերով: Խմբագրին մահովը ան ալ դադրեցավ:

Զարգ.— Կառավարությանը վերաբերմունքն ի՞նչ է առհասարակ հայոց հանդեպ:

Պատասխան.— Հեռավոր Արևելքի բոլոր երկիրներուն մեջ հայերը, իբրև փոքրամասնություններ, օրենքին առջև հավասար իրավունքներ կվայելեն և իբրև օրինապահ տարր մը կհարգվին առհասարակ, իրենց սյարկեշտ գործունեության համար:

Զարգ.— Վերջերս Դուք այցելած եք Հարավային Հնդկաստանի Քերալա նահանգի Հընդկական Մալաբար Եկեղեցիի կաթողիկոսին. ի՞նչ են Ձեր տպավորությունները:

Պատասխան.— Այլու Քանի-քանի՝ անգամներ հրավիրած էին զիս պաշտոնապես, բայց հարմար ժամանակ չունենալուս, չէի կրցած պատասխանել իրենց հրավերին: Ավստրալիային վերադարձիս, հարմար նկատեցի պաշտոնական այցելություն մը տալ հանուն Վեհափառ Հայրապետին անոնց Եկեղեցով:

Պեհերն, Նորին Սրբութիւն Բասիլիոս կաթողիկոսին:

Քերայա նահանգը Հարավային շնդկաստանի մեջ, ամենեւնի քրիստոնեայ նահանգն է ամբողջ շնդկաստանի մեջ: Քրիստոնեաները բնակչության մեկ երրորդը կկազմեն, այլազան հարանվանութիւններ: Այդ նահանգին բնակչութիւնը ամենեւնի գրաճանալն ու դարգացածն է ամբողջ շնդկաստանի մեջ: Քերայան դրախտանման զնդեցիկ երկիր մըն է, մշտադալար ու ծաղկուն բնութիւններ:

Հուլիս 7-ին հասա Մալաթիայի օդանավակայանը: Կաթողիկոսը զրկած էր իր տնանական ինքնաշարժը և ներկայացուցիչ մը զիս դիմավորելու: Երկուսն էլ Եսայի Եսայի Եսայի, երեկոյան հասա Փոտալամ, կաթողիկոսանիստ քաղաքը, և ներկայացա Նորին Սրբութիւն Տ. Բասիլիոս ծերունազարդ կաթողիկոսին, իրեն հաղորդեցի լեմնային Հայոց Վահագնա Հայրապետ Տ. Տ. Վաղգեն Ա Կաթողիկոսի եղբայրական սղջունները:

Հակառակ 90 տարիներուն, շատ աշխույժ էր Նորին Սրբութիւնը և միտքը պայծառ: Շատ տպավորվեցա սրբութիւնը օծուն իր արտաքիննէն: Հաջորդ օրը, կիրակի, ներկա եղա ճեմարանի մատուան մեջ մատուցված պատարագին ու քարոզեցի անպերճ լեզվով, մեր երկու եկեղեցիներու պատմական անցյալի ու եղբայրական հարաբերութիւննց մասին:

Տ. Փիլիպոս վարդապետը, որ իրենց միաբանութիւն ամենեւնի դարգացած ու երիտասարդ վարդապետներին մեկն է, իր բարձրագույն ուսումը առած իննդոսի մեջ, Վիշտ մեզ

հետ էր իբրեւ բարեկամ և թարգման, և որ մտան ծանաթ բլալով մեր եկեղեցիին Միջին Արեւելք և Ամերիկա այցելութիւններուն առիթներով, մեզի պատուուց իրենց եկեղեցիներն ու դպրոցները, հակառակ անձրևային եղանակին:

Կիրակի, կեսօրն վերջ, Հ. Փիլիպոսի հետ ճամբորդեցինք 45 կիլոմետր, հանդիպելու համար իրենց Նորընտիր կաթողիկոսին, որուն ի պատիվ ընդունելութիւն մեծ հանդես մը կազմակերպված էր իր թեմի ժողովուրդին կողմից: Ան ալ ծերունի մըն է, Տ. Տիմոթեոս աղքատապետը: Մեզի խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրին այս անակնկալ այցելութիւնը:

Մալաթիայի եկեղեցիներ շուրջ մեկ միլիոն անդամ ունի: Ունին ցերեկօթիկ ու գիշերօթիկ բազմաթիւ դպրոցներ, ինչպէս նաև քանի մը կոլեջներ, որոնցմէ մեկ քանիսն այցելեցի:

Երկու օր մեացի հուն: Այդ միջոցին հանդիպեցա իրենց ղառապետ, կազմակերպութիւննց մարմիններուն, ունեցա հոն հրատարակվող մալաթիոյ լեզվով թերթի խմբագրութիւն հետ ասուլիս մը: Այս թերթին տներն ու տնօրէնը իրենց եկեղեցիէն կարկառուն անդամներն մեկն է: Թերթը 100 000 տպագրանակով լույս, կտեսնե ամեն օր և շնդկաստանի այդ նահանգին ամենեւնի ծանոթ ու տարածված թերթն է:

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագիրը, սպառնալիքներով իր հարցերի շարքը, հրաժեշտ է առնում գերաշնորհ Տ. Առողիկ սրբազանից, չեղմ. շնորհակալութիւն հայտնելով այդ շահեկան տեսակցութիւն համար:

